

nografsko zamišljeni hrvaški seriji Veliki majstori šaha, vendar pa ti natisi zasledujejo povsem drugačne, s posameznim imenom zaokrožene predstavitve. V našem primeru prav gotovo ni mogoče iti v tako širino, zato pa je J. Stupica znal s skrbno pretehtanimi primeri partij pa s premišljeno predstavitvijo osebe jedrovito osvetliti vse bistveno in tudi vse tisto, kar ga širše povezuje s časom in drugimi osebnostmi. Kot vsakdo, ki se je komentatorsko lotil posameznih partij velikih šahistov preteklosti, je tudi J. Stupica nujno trčil na dilemo: ali ostati zgolj pri historičnem momentu ali pa upoštevati, kasnejše, recimo temu sodobne ugotovitve. Avtorju v prid govori slednje načelo. Prav s takim prikazom, ki ga je v večjem delu kar se da dosledno drži, je celotna knjiga ogromno pridobila. Če bi bil namreč ostal le pri historični razlagi, bi bil sicer izpolnil ta moment, vemo pa, da je šahovska teorija mnogokaj presešla. Seveda spet ne moremo pričakovati od avtorja, da bi ob imenih, kot so La Bourdonnais, Paulsen, Maroczy itd., do izčrpnosti sledil vsemu, kar je prinesla najnovejša teorija, zato pa je znal vnesti opazke, poteze, včasih analize, ki govorijo s te pozicije, z vidika odprte šahovske ustvarjalnosti.

Šah skozi stoletja je pridobitev, ki ji gre vse priznanje. Brez pridržkov lahko

rečemo, da je študijska knjiga Janeza Stupice dosežek, ki prerašča slovenske okvire in stoji na trdnih strokovnih temeljih. Avtor je dokazal, da ne zmorejo pisati imenitne šahovske knjige le šahisti z najvišjim naslovom, ampak tudi zrel šahist, s pronikavo in intuitivno sposobnostjo, kritično dozorelostjo, hkrati skrbi za tekoč, lep jezik in ubrano stilizacijo. Na vprašanje, komu je namenjena zajetna knjiga, ki jo dopolnjuje soliden izbor fotografij, bi lahko rekli: kdor je šahovsko ogret toliko, da je prerasel šahovsko abecedo, bo našel obilo zadovoljstva in idej, četudi ga veselje do šaha ne vodi v aktivne vode; seveda pa tisti, ki aktivno nastopa in želi preseči ljubiteljsko igranje, ne more prek take šahovske dialektike. Ali kot pravi indijski pregovor: Šah je morje, v katerem mušica pije in slon plava. Seveda pa ob taki knjigi upravičeno pričakujemo, da bo J. Stupica nadaljeval s takó začrtanim pisanjem, kjer bomo lahko spoznali še druga velika imena vse od Nimcoviča, velikega Aljohina, Retija, M. Vidmarja st., Finea, Euweja, Keresa, Botvinka, Talja, Petrosjana, meteorja Roberta Fischerja, Karpova, Bronsteina, Gligorića, Timmana in mnogo mnogo drugih. Za lepo knjižno opremo je poskrbela Meta Jemec.

Igor Gedrih

SPREHOD PO JUGOSLOVANSKIH IN TUJIH REVIJAH

V trojni številki zagrebškega Foruma beremo nadaljevanje podlistka Jare Ribnikarjeve *Življenje in zgodba*. Njen spomin sega v šestdeseta leta in iz teh živo podaja postave jugoslovanskega kulturnega in družbenega življenja. Potopis *Sonce v kaosu — Grčija* je prispevala Mirjana Gajski. Ivo Vidan pa je napisal 64 strani dolgo razpravo o

Louisu Adamiču kot književniku. Iz nje navajamo odlomke:

»Polna tri desetletja je bil Louis Adamič v Jugoslaviji skoraj pozabljen. Slovenija, v kateri se je rodil, je v določeni meri glede tega izjema, vendar veliko manj, kot bi to zaslužil Adamičev pomen. Pa vendar, v Ljubljani so v zadnjih letih obnavljali spomin nanj in bolj preučevali delovanje in pisano besedo tega vsestranskega ustvarjalca. Delali so — kar je zelo pomembno —

skladno z Adamičevimi sonarodnjaki Američani, s tistimi, ki jih Adamič zanima po tem, kar je storil, in s tistimi, ki so ponosni, da je ameriški Slovenec. Plodno in zelo uspelo mednarodno posvetovanje trideset let po njegovi smrti, tri raznovrstne knjige, polne gradiva, s pomočjo katerega se da naprej, vse to je določene stvari spravilo v tek, celo »postavilo na svoje mesto.«

Vendar Jugoslaviia nima tako velikega števila izseljencev, ki bi si v svetu ustvarili ime kot ljudje misli in besed: kot književniki, torej kot spodbujevalci družbenih gibanj, naposled pa kot dejavni rodoljubi, katerih dejavnosti in besedila so neposredno vplivali na zavedanje sveta o jugoslovanskih deželah — naše okolje ni dalo veliko takih ljudi, da bi lahko Adamič ostal neznan celim rodovom.

O njem se je nehalo govoriti in pisati iz več naključnih, toda nepravilnih razlogov. Njegova problematična smrt je mogla imeti v času, ko ga je doletela, političen pomen, ki pa ga že po letu, dveh, pa tudi v kasnejših obdobjih, ni bilo treba obnavljati. Najsi so jo namreč povzročili bodisi tisti s tako imenovane levece bodisi z desnice, vsekakor se je kontekst jugoslovanskega položaja v svetu odtlej znatno spremenil. Če pa si je književnik sam vzel življenje, sta pri tem morda negotovost in neenopomenskost njegovega pričevanja, ne pa tudi njegovih simpatij in emocionalne pripadnosti, govorili o nekakšni nepopolni identifikaciji poklicanih sil na rodni grudi z njegovim lastnim obzorjem, pa je nemara še to prispevalo k stiski človeka, ki je bil v tistem času osamljen tudi v lastnem okolju v Novem svetu. Ob tem pa so Adamičevo razumevanje ameriškega delavskega gibanja, uveljavljanja etnične biti, njegovi pogledi na Ameriko z ene strani in na Jugoslavijo z druge puščali še preveliko oddaljenost od splošnih, pogosto vnaprejšnjih in nepoglobljenih stališč pri nas...«

»... Treba se je vprašati, kaj je ta avtor — od katerega ni bil nihče večji, ki bi iz jugoslovanskih dežel stopil v tuje kulture — naredil s svojim delovanjem. Adamič ni velik pisec, kakor to včasih pri nas pravimo, vsekakor ne kot avtor imaginativne literature, nima pa tudi udarne moči najbolj vznemirljivo pišočih reporterjev. Pač pa je izredno pomemben zaradi širine svojega obzorja, ko gre za razumevanje in dobro voljo, človek, ki je začutil prave poti pri reševanju izseljenskih težav v svojem času v smeri tistega, kar Rudolph Vecoli imenuje »pluralistična enakopravnost.« Prispeval je k razumevanju izseljenske biti v Ameriki z integracijo izseljencev posameznikov in etničnih skupin v vse družbeno življenje, ne pa z asimilacijo in z izgubljanjem njihove pristnosti v razmerju do drugih skupin. Zavest o dvojnosti, v kateri je izseljenec v novem etničnem, duhovnem in jezikovnem okolju prisiljen živeti, je ena izmed zgodovinskih situacij in velikih tem naše dobe. Adamič je te situacije doživljal, način, kako je deloval med ljudmi in v svojih spisih, pa ostaja temelj za nova preučevanja in za še nedosežene ravni umetniškega oblikovanja.«

•

V peti številki reških Dometov je predstavljena italijanska družbena misel danes. Uredništvo je naprosilo za sodelovanje nekaj vodilnih predstavnikov družbenih ved v Italiji. Prispevki tako kažejo, da je zanimanje italijanskega razumnika obrnjeno k pojavom neposredne družbenopolitične stvarnosti, ki jo obravnavajo in reproducirajo na višji ravni: teme se dotikajo italijanske družbe ne le v sociološkem pogledu, ampak zajemajo tudi mednarodne zgodovinske in sodobne družbene procese; Tako je Emilio Gentile v *Mitu o fašizmu* prispeval nekaj zapiskov za preučevanje in raziskovanje moči mi-

tičnega mišljenja v politiki množic. Alberto Izzo na primer piše o religiji kot ideologiji v povojnem obdobju v Italiji, Franco Ferrarotti pa se v svojem prispevku sprašuje *Zakaj terorizem v Italiji*. Številko tudi bogatí nekaj likovnih prispevkov — del italijanske transavantgarde.

*

Varaždinski časopis za kulturo *Gesta* namenja osrednji del v svoji dvojni številki (8—9) pogovoru o življenju in delu Gustava Krkleca, ki so ga lani priredili ob štiristoletnici Varaždina. Med prispevki iz tega okvira zasledimo sestavek Želimira Stublija *Jezikovni slogovni pristop k pesništvu Gustava Krkleca*. V njem je natisnjen faksimile dela Krklečevega eseja o Prešernu iz leta 1950. Darjan Zadravec pa je na tej okrogli mizi govoril o *Gustavu Krklecu — času in ljudeh*. To je prispevek k pogledu na Krklečevo osebnost in delo, ki skuša zajeti občežgodovinski, literarnozgodovinski, estetski, etični in psihološki vidik pesnikove pojave. V tej številki je tudi zanimiv članek Branislava Choma *Jugoslovanski slovakisti*. Med tremi najpomembnejšimi omenja tudi jezikoslovca in prevajalca Viktorja Smoleja.

*

Nabralo se je kar pet števil novosadskega časopisa *Letopis Matice srpske*. Dvojna številka (julij-avgust) ugodoma objavlja odlomek iz romana Andreja Hienga *Obnebeje metuljev*. Poglavje ima naslov *Sen Miguela de Escalada*. Za prevod v srbohrvaščino je poskrbel Gojko Janjušević. Slobodan Stojanović objavlja tri pesmi: *Tisti, Čistite domišljijo* in *Nesamostojno prekletstvo*. *Deveti pasji sin* pa je naslov pripovedi, ki jo je napisal Radovan Ždrale.

Septembrska številka *Letopisa Matice srpske*, ki obsega tudi dvanajst likovnih prilog Bogdana Borčiča, nastalih od leta 1963, prinaša kratko besedilo Judite Šalgove *Trdnjava* (na jeziku, nav-

kljub slehernemu, tudi prostemu padu). Dušan Kostić objavlja sedem pesmi s skupnim naslovom *Zdaj prevzemajo besedo sence*.

Oktobrsko številko *Letopisa Matice srpske* poživlja štirinajst likovnih prilog, reprodukcij olj, akvarelov in grafik, ki jih je v letih od 1959 ustvaril Drago Julius Prelog, Celjan, ki živi in deluje na Dunaju. *Norci na kupu* je naslov novele Miodraga Rackovića, pezežijo z naslovom *Sem nevtralen* pa objavlja Nebojša Raičević.

V novembrski številki so objavljene pesmi Franceta Forstneriča. Štiri pesmi, ki jih je prevedel Stojan Trečakov, so vzete iz zadnje zbirke, *Ljubstava*. Tri zgodbe, *Koline*, *Devici* in *Igra*, so spod peresa Žarka Zolotiča. Odlomek iz romana *Knezovi ljudje* Jevrema Brkovića je v tej številki izšel z naslovom *Tudi Viktor Lužanin je podvomil o Pan-teleju*.

Pet pesmi Cirila Zlobca *Prijetno je, Obraz v tvoji dlani, Smrt v marcu, Jedro* in *V opoldanski svetlobi* je za decembrsko številko *Letopisa Matice srpske* prevedel Špiro Matijević. To so zvečine pesmi iz avtorjevih zadnjih dveh zbirk. *Obračun z bližnjimi* je odlomek iz daljšega besedila Andjelka Vuletića. Odlomek iz eseja *Vizija življenja v višegrajski kroniki* objavlja Nikola Koljević in se v njem dotika Andričevega pogleda na človeško izkustvo moči.

*

Praški časopis *Světova literatura* je v peti številki prinesel izbor iz najnovjše slovenske znanstvenofantastične literature *Kako je bilo (bo) v prihodnosti*. Besedila je izbral in prevedel František Benhart. Z ilustracijami Jana Pacáka se tako po Benhartovem uvodu, ki se naslanja tudi na Bajtovo spremno besedo iz cvetnika *Mavrična krila* (pregled od posameznih prvin v Stritarjevih, Trdinovih, Tavčarjevih in Mencingerjevih delih do sodobnih avtorjev Vida Pečjaka, Gregorja Strniša,

